

Creixem i fem créixer l'Esplai

Campanya MCEC 2009-2010

1. Justificació

2. Anàlisi de la realitat del centre d'Esplai

Fitxa 1. Accions inici curs

Fitxa 2. Acord plenari

Fitxa 3. L'ideari del nostre Esplai

BLOC 1: Temari complementari i de suport

1. Transformacions familiars i diversificació de les ofertes de lleure
 2. Conèixer les preocupacions i les necessitats dels diferents agents
 3. L'Esplai i l'entorn canvien
 4. Infants i créixer en l'Esplai
-

1. Justificació de la campanya

El **MCEC de la Fundació Pere Tarrés** està constituït per una gran “família” integrada per milers d’infants, adolescents i joves, pares i mares, monitors/es, responsables, a més de tants i tants altres integrants que han passat pels centres d’Esplai, tots ells amb un clar desig envers l’educació en el lleure: que molts més infants i joves tinguin l’oportunitat de gaudir una experiència de vida de qualitat i compromesa com és la que ofereixen els centres d’educació en el lleure.

En l’Assemblea General celebrada al març del 2009 a la Conreria, en el marc d’un procés participatiu, es va escollir com a temàtica per a la campanya de curs 2009-2010 dels centres del MCEC, *la manca d’infants, adolescents i joves en les nostres activitats i la manca de relleu generacional en els nostres centres d’Esplai*. Aquesta temàtica preocupa a tots els agents que intervenim en l’educació en el lleure de forma directa i indirecta.

Amb la voluntat d’incidir en els processos amb els quals ens donem a conèixer a la comunitat i al nostre entorn com a centres d’Esplai setmanals, diaris o d’activitats d’estiu us presentem els materials de la Campanya 2009, que hem batejat “**Creixem i fem créixer l’Esplai**”.

La manca d’infants i joves no és una realitat generalitzada en tots els centres de la federació, és a dir no tots els centres estan vivint una davallada del nombre d’usuaris, però tampoc són gaires els centres en els quals sigui evident un augment de participants o joves pel relleu. Per tant, hem creat una campanya que ens ajudi a situar el nostre centre en la realitat social en la qual treballa, tot analitzant els factors interns a millorar, la comunicació en el nostre entorn més directe i la revisió del concepte de participació.

La realitat social i el nostre entorn mostren evidències clares de la més que necessària tasca educativa dels centres d’Esplai i del seu **paper educatiu integrador i inclusiu**, com per exemple:

- **Famílies:** pares i mares que per la realitat social i cultural no poden fer-se càrrec de l’atenció dels infants i presenten clars signes de desbordament, en molts casos a la deriva, sense representar un referent clar i madur pels infants, adolescents i joves.
- La **realitat escolar:** centres escolars que rebutgen de forma coherent la responsabilitat educativa única que la resta de societat vol assignar, i que des dels Plans educatius d’Entorn presenten i defensen amb una voluntat de créixer, integrar i coordinar la seva acció amb la resta d’agents socioeducatius de la comunitat pel benefici dels infants i joves.

- La manca de la **cultura de l'esforç**: lluitar per allò que no es fàcil, el plantejament de reptes, de somnis, d'estratègies de futur. Vivim en una societat ràpida, on no hi ha temps per pensar, reflexionar... això marca una tendència, una manera d'actuar que condiciona o limita als infants i joves en el seu dia a dia.
- **Recursos econòmics**: desigualtats socials detectades i manca de recursos en els centres. Aquest fet limita la participació dels infants, joves i famílies en les activitats d'educació en el lleure. Dins de l'escala de necessitats, es posiciona l'educació formal com a prioritària en contraposició de l'oci alternatiu, i la manca de recursos econòmics obliga a la família a orientar les seves prioritats.

Sota aquesta anàlisi breu del context social que vivim, els **Centres d'Esplai del MCEC de la Fundació Pere Tarrés amb els seus monitors/es**, ens posicionem clarament com una oportunitat real i de qualitat, com una alternativa educativa, per la recuperació dels valors i la cultura i com a bandera del compromís pels més petits del nostre país.

Però aquestes necessitats socials no estan rebent una resposta clara i contundent. Cal treballar conjuntament amb l'Administració pública i amb la societat en general, on els centres d'Esplai tenen molt a dir i on juguem un paper fonamental, com a coneixedors de la realitat del dia a dia de les famílies i infants que formen part de l'entitat.

La campanya del MCEC pel curs 2009-2010, **Creixem i fem créixer l'Esplai**, pretén ser un full de ruta pel curs vinent, on es convida als centres a fer un diagnòstic intern, a analitzar la seva evolució i a veure com els han afectat els canvis socials i quina és la seva situació actual, per tal d'afrontar el present i el futur més immediat.

De la mateixa manera, la campanya **Creixem i fem créixer l'Esplai** vol incidir en les necessitats i les oportunitats que com a centre d'Esplai permetran organitzar l'estratègia a seguir per tal d'articular la forma de donar resposta coherent a les necessitats dels seus usuaris i de com ser capaços d'establir un diàleg amb l'entorn, la parròquia, l'escola, les entitats i la resta d'agents educatius i socials.

La Campanya, **Creixem i fem créixer l'Esplai**, presenta tot un seguit d'objectius generals i específics que posen els fonaments del material que us presentem:

1. Objectiu General

- Reflexionar col·lectivament envers la realitat actual dels nostres centres d'Esplai i identificar les necessitats i oportunitats principals

Objectius específics

- Realitzar un diagnòstic col·lectiu de la situació interna del centre
- Proposar un diagnòstic col·lectiu de les relacions del centre amb l'entorn

2. Objectiu General

- Identificar els principals valors per poder elaborar el nostre discurs i les formes idònies per comunicar al nostre entorn el valor afegit dels centres d'Esplai

Objectius específics

- Elaborar el pla estratègic del centre d'Esplai
- Aportar reflexions sobre les possibilitats educatives dels centres d'Esplai
- Incidir en la responsabilitat educativa dels centres d'Esplai
- Proposar camins per la participació i la transformació des dels centres
- Aportar eines per comunicar els projectes dels centres

2. Anàlisi de la realitat del centre d'Esplai

Des del MCEC prenem l'encàrrec de l'Assemblea General com un estímul i amb una gran energia perquè entenem que és una bona oportunitat per donar passos endavant en una major obertura de les propostes dels centres al seu entorn.

Amb aquest apartat de la Campanya, volem proposar algunes línies generals que permetin als centres analitzar la seva situació interna, el seu posicionament respecte l'entorn i com és la seva relació-comunicació amb aquest entorn. De ben segur que molts centres ja duen a terme eines de diagnòstic, planificació i acció; en el que incidirem és en el fet que es tracta d'una estratègia que s'ha de revisar i actualitzar periòdicament, adaptant-se a les noves necessitats per tal que les nostres propostes educatives tinguin la major incidència possible.

El nostre punt de partida, d'acord amb la finalitat de la Campanya, és poder arribar a connectar d'una forma més clara amb aquelles persones que es podrien beneficiar de la nostra tasca educativa, i així arribar a un major nombre dels infants, adolescents i joves del nostre entorn. Aquest punt de partida, no serà el mateix per a tots els Esplais, ja que partim de tants contextos, com centres d'Esplai té la Federació.

Per això, més que centrar-nos en objectius finals, proposem una sèrie de metodologies i processos per **analitzar la realitat**, on està cada entitat i cap a on vol anar. Això significa un diagnòstic individualitzat de cada centre, a realitzar pels monitors/es i responsables.

En aquest sentit, un diagnòstic concret de l'entitat ens permetrà detectar quines són les necessitats de l'entitat, i aquestes esdevindran les prioritats estratègiques de la nostra intervenció, i cap a quina direcció haurem de moure el nostre equip humà, la nostra organització administrativa, l'estratègia de comunicació, etc., amb la intenció d'adaptar el nostre centre a les necessitats que requereixi en cada moment. L'anàlisi de la realitat ens ajudarà a determinar les accions de la nostra actuació interna i externa, a través de la valoració de les capacitats i recursos de cada centre per tal d'adaptar-nos i transformar la nostra realitat, tot establint indicadors d'avaluació que ens permetran fer un seguiment de les accions i avaluar la seva idoneïtat i el nivell d'implementació.

Encara pot no haver quedat suficientment justificat el **motiu** de posar-nos a parlar sobre planificació o comunicació en el context de l'Esplai, i molts monitors/es poden no trobar-li el sentit perquè habitualment es tracta d'una tasca que tenim mecanitzada, que deixem a la lliure espontaneïtat dels esdeveniments. Pel fet de tenir una tradició d'anys i d'història treballant el lleure al barri pensem que la gent ja ens coneix, que ja sap el que fem, que tenim a la parròquia que fa difusió de les nostres activitats i ens deriva nens/es o que la regidoria del districte o l'ajuntament del poble ens inclou entre les ofertes d'activitats de la comunitat.

Tot això és una realitat, i en moltes ocasions ja ens va bé perquè sense haver-nos de preocupar gaire de la planificació, la realització i l'avaluació d'un seguit d'accions per donar-nos a conèixer, aconseguim tenir un bon grapat de nens/es i continuar amb el funcionament dels nostres grups. El **problema** és que, per raons diverses, hi ha ocasions en les quals aquesta cadena de fets es trenca i deixem de tenir plens els nostres grups, no aconseguim renovar els equips de monitors/es, etc.

A més d'estar deixant de banda una tasca que ens correspon com una més de les responsabilitats de l'Esplai, estariem perdent l'oportunitat d'esforçar-nos per **agafar el fil del nostre barri o poble**, per on caminen els problemes de la nostra comunitat i com actuem nosaltres per posar granets de sorra pel bé de tots/es. Això vol dir que tenim un paper més enllà de les parets del centre i que esforçant-nos en la Planificació i la Comunicació de la nostra entitat podrem incrementar la incidència i repercussió social de la nostra tasca educativa, treballar perquè tots les infants o joves, sigui quina sigui la seva condició social, puguin gaudir de les nostres activitats i del nostre concepte d'educació en el lleure, i donar-nos a conèixer als nostres veïns, per tal de treballar plegats en la construcció de la nostra societat i del teixit associatiu.

Per tal de dur a terme el procés de coneixement de la realitat us proposem implementar a la vostra entitat un procés de planificació estratègica.

PLANIFICACIÓ I ESTRATÈGIA PER CRÉIXER

En aquest apartat us proposem una sèrie d'activitats per realitzar amb l'equip de monitors/es i que ens serviran per a conèixer les necessitats de la nostra entitat en relació a qüestions com la comunicació, l'organització interna, l'equip educatiu, la relació amb les famílies, entre altres.

Habitualment, des dels Esplais es duu a terme una planificació a curt termini, basada en la gestió del present, però s'oblida la planificació a mig i llarg termini, una planificació que hauria de ser el resultat conscient d'un procés de negociació entre els membres de l'entitat.

El més important d'aquest procés de Planificació Estratègica és que s'ha de fer de forma participativa implicant a un gran nombre de persones de l'entitat. Aquest és un aspecte important en una Organització No Lucrativa. La participació no ha de ser merament formal, sinó que ha d'arribar en els aspectes de gestió i en el plantejament de les estratègies de futur. És un dels principals aspectes que han de diferenciar la gestió d'una empresa i una Organització No Lucrativa.

El procés participatiu desenvolupa una sèrie de línies d'actuació orientades a potenciar l'acció social amb els desfavorits, potenciar l'aspecte religiós de l'entitat, crear sinèrgies amb els agents socials i desenvolupar un procés de canvi dels seus sistemes de gestió, fent-lo més efectiu.

Alguns conceptes:

- **Estratègia:** seran les accions d'acord amb l'ideari de l'Esplai sota les quals l'entitat defineix la seva posició respecte els seus usuaris i la resta d'agents de l'entorn, i que sorgeix de les aportacions dels membres de l'entitat en un procés participatiu. Pot haver diferents estratègies que l'equip humà ha de valorar d'acord amb els recursos materials/humans dels quals disposa.

- **Planificació estratègica:** seria aplicar una metodologia participativa i de consens entre tots/es per definir allò que som com entitat, on estem, a on volem anar i quines accions hem de fer per arribar-hi.

El procés a seguir el podem sintetitzar en:

1) Analitzar l'Esplai i l'entorn:

- Com podem fer millor allò que fem. Revisar les necessitats a les què donem resposta.
- Analitzar les oportunitats i les amenaces de l'entorn, predisposició per avançar-nos als canvis.
- Identificar les fortaleces i debilitats del nostre Esplai.
- Detectar les avantatges (i debilitats) comparatives amb les que compta l'Esplai respecte altres ofertes de temps lliure.
- Veure els recursos materials i humans que tenim.

2) Consensuar les metes entre tots/es:

- Suposa arribar a un acord sobre l'Esplai, passar de diversos punts de vista a un destí comú sobre els àmbits de l'entitat.
- Definir el present i el futur del nostre Esplai, un procés que dóna sentit als esforços i als projectes de l'equip humà i una visió de l'entitat més homogènia.
- Permetrà establir els criteris per la planificació i la gestió a curt termini.
- Assignar responsables de les àrees i tasques concretes per aconseguir els objectius de l'entitat.

Es tracta, en definitiva, de seguir unes directrius d'acció que ens marcaran el camí a seguir per organitzar l'entitat, però, a la vegada, es tractarà d'una eina, d'un mitjà per desenvolupar allò realment important a nivell organitzatiu: la filosofia del canvi i de l'estratègia en els Esplais, un procés per millorar la presa de decisions i per ajudar a l'entitat a afrontar les necessitats dels infants, adolescents i joves i les seves famílies d'una forma més estructurada.

Aquesta filosofia del canvi i de l'estratègia serà la base que s'ha de promoure al llarg del procés de planificació estratègica. Més enllà de la metodologia en si, la clau serà integrar en la cultura de l'Esplai (sobretot en els responsables de l'entitat) el pensament i l'acció estratègica.

Assenyallem les etapes de la planificació estratègica:

- 1) Definir allò que som
- 2) Definir on estem i on volem anar
- 3) Definir les accions a fer per arribar-hi al destí

Seguidament us fem una proposta de treball, on s'inclouen diverses activitats que ens possibilitaran elaborar de forma participativa el pla estratègic de l'entitat, conjuntament amb tot l'equip humà de la mateixa. Paral·lelament, i tenint en compte que aquest és un procés que requereix d'un treball de reflexió de l'equip, us proposem una sèrie de recomanacions per implementar aquest inici de curs per tal de reforçar els grups d'infants del centre.

Per tal de visualitzar el procés de construcció del Pla Estratègic de l'entitat, podeu descarregar de la web de la campanya un cartell, amb l'itinerari a realitzar per l'equip, per tal d'arribar a elaborar el Pla estratègic, que ajudarà a millorar la gestió de l'entitat, el pla de comunicació, les relacions internes i externes, la tasca educativa, en definitiva la qualitat de la gestió integral del centre d'Esplai.

Activitat	Periodificació
Fitxa 1: Recomanacions inici curs	Octubre
Fitxa 2: Acord sobre el procés de planificació estratègica	Octubre
Fitxa 3: L'ideari del nostre Esplai	Octubre
Fitxa 4: DAFO centre	Novembre
Fitxa 5: Visió, destí, futur	Desembre
Fitxa 6: Formulació de les prioritats estratègiques	Desembre
Fitxa 7: Definir les accions a fer per arribar al destí	Desembre
Fitxa 8: DAFO zona	Gener
Tècniques i recursos per a convertir les amenaces en oportunitats i reforçar els punts forts	JORESKO
Bones pràctiques en la comunicació	JORESKO/MATXEMBRAT

Tot seguit trobareu una fitxa amb cadascuna de les activitats proposades:

Fitxa 1. Accions inici de curs

A/A nivell intern

Organització

- Elaboració del projecte educatiu i del calendari de curs, que ens permetran visualitzar davant les famílies el nostre projecte i valor del mateix
- Validació dels càrrecs i funcions a desenvolupar en cada cas

Comunicació i difusió

- Inici de curs amb infants, joves i les famílies del centre (aprofitar aquest espai de trobada per explicar el projecte de curs i demanar a les famílies que facin difusió de l'entitat)
- Contactar amb els ex-monitors/es de l'entitat perquè ens ajudin a donar a conèixer el projecte entre els seus amics, coneguts, companys de feina, etc.

B/A nivell extern

Comunicació i difusió

- Contactar amb les escoles i altres entitats educatives o recursos que treballen amb infants i joves al nostre barri, poble o ciutat (adjuntem una carta que us pot servir de model per presentar-vos a la direcció del centre)
- Contactar amb la parròquia per fer arribar als infants i famílies que realitzen catequesis la informació de l'Esplai
- Contactar amb les AMPA's de les escoles del territori per valorar la possibilitat de dur a terme alguna acció de difusió de l'Esplai (adjuntem una carta que us pot servir de model per presentar-vos a la direcció del centre)
- Contactar amb els professionals del Serveis Socials municipals/locals per donar a conèixer el projecte i treballar conjuntament en la participació d'infants amb dificultats psicosocials al nostre centre
- Organització d'activitats al carrer que permetin la visualització al barri/poble/ciutat

Logo entitat

Dades escola on adrecem la carta

Benvolgut director/a,

En nom de l'equip de monitors/es del Centre d'Esplai xxxxx, entitat que treballa al barri des de l'any xxxxx, ens adrecem a vostè com a director/a del centre, ja que ens agradaria poder concertar una entrevista amb vostè amb l'objectiu de presentar el nostre projecte i poder cercar vies de col·laboració.

Des dels Centres d'Esplai tractem de donar resposta a una part del temps lliure d'infants i joves. El Lleure educatiu és un lloc privilegiat per tal d'educar els nostres nois i noies en una actitud lliure i positiva davant de la vida, gaudint i vivint amb allò que fan; és una veritable realitat educativa i creiem que cal sumar els esforços de pares, mestres i monitors/es per crear processos educatius coherents i complementaris.

Aquests són els motius que ens han portat a proposar als centres educatius del barri/poble/ciutat la possibilitat d'iniciar un treball de col·laboració amb la nostra entitat. Per això, a més a més de l'entrevista amb la direcció i/o l'equip educatiu del centre, ens agradaria poder fer una trobada amb el claustre de professors del centre, i presentar el nostre projecte educatiu per poder establir, si ho valoren oportú, vies de col·laboració i coordinació entre l'Esplai i l'escola, com a agents educatius que treballen per uns objectius similars i amb els infants i joves del territori.

Adjuntem, un petit dossier de presentació del centre, per tal que pugueu comptar amb una primera informació de la nostra entitat, i en uns dies ens posarem en contacte via telefònica amb vostè per tal de valorar la possibilitat de dur a terme les trobades proposades.

Atentament,

Xxxxxxx
Responsable del Centre xxxxxxx

_____, a _____ de _____ de 2009

Logo entitat

Dades AMPA on adreces la carta

Benvolgut Sr./Sra.,

En nom de l'equip de monitors/es del Centre d'Esplai xxxxx, entitat que treballa al barri de l'any xxxxx, ens adreces a vostè com a president/a de l'AMPA del CEIPxxxxxxxx, ja que ens agradaria poder concertar una reunió amb vostès per tal de presentar el nostre projecte i poder cercar vies de col·laboració entre l'Esplai i les famílies, com a agents educatius que treballem per l'educació dels infants i joves del territori.

Des dels Centres d'Esplai tractem de donar resposta a una part del temps lliure d'infants i joves. El Lleure educatiu és un lloc privilegiat per tal d'educar als nostres nois i noies en una actitud lliure i positiva davant de la vida, gaudint i vivint amb allò que fan; és una veritable realitat educativa i creiem que cal sumar els esforços de pares, mestres i monitors/es per tal de crear processos educatius coherents i complementaris.

Aquests són els motius que ens han portat a proposar a les AMPAs dels centres educatius del barri/poble/ciutat la possibilitat d'iniciar un treball de col·laboració amb la nostra entitat. Per això, a més a més de la reunió amb la junta de l'AMPA, ens agradaria poder fer la presentació de l'Esplai a l'Assemblea de pares i mares, per tal de poder presentar i compartir el nostre projecte educatiu.

Adjuntem, un petit dossier de presentació del centre, per tal que pugueu comptar amb una primera informació de la nostra entitat, i en uns dies ens posarem en contacte via telefònica amb vostè per tal de valorar la possibilitat de dur a terme les trobades proposades.

Atentament,

Xxxxxxx
Responsable del Centre xxxxxxxx

_____, a _____ de _____ de 2009

Fitxa 2. Acord sobre el procés de planificació estratègica

El primer pas d'un procés de planificació estratègica, és definir el perquè del procés que volem iniciar i on volem arribar, ja que només així podrem realitzar un procés conjunt i global dins l'entitat.

Cal doncs iniciar un procés de consens entorn el següents ítems:

1. Quin és l'objectiu final del procés de planificació estratègica?
2. Qui dirigirà el procés? (per exemple, una comissió que dinamitzi el pla i que permeti avançar, recopilar informació pels àmbits de la planificació, debatre,...)
3. Quina durada tindrà? (cal planificar el procés de forma que permeti compatibilitzar la seva realització i maduració amb la vida ordinària de l'Esplai.)
4. Quins recursos destinarem?
5. Quines persones de dins i de fora intervindran en el procés?
6. Com s'estructuraran les sessions de treball?
7. Com i a qui s'informarà de la marxa del procés? (mitjans que s'utilitzaran per informar i comunicar a tots/es, aplegar les actes, informacions i conclusions que es vagin assolint)

Per tal de facilitar la recollida de les dades esmentades, us proposem que ompliu la graella adjunta.

Acord sobre el procés de planificació estratègica	
1. Quin és l'objectiu final del procés de planificació estratègica	
2. Qui dirigirà el procés?	
3. Quina durada tindrà?	
4. Quins recursos destinarem?	
5. Quines persones de dins i de fora intervindran en el procés?	
6. Com s'estructuraran les sessions de treball?	
7. Com i a qui s'informarà de la marxa del procés?	

Fitxa 3. L'ideari del nostre Esplai

Seguidament caldrà que reflexionen sobre l'ideari de la nostra entitat, el qual pot ser vist des de dos punts de vista: com un enunciat filosòfic de la raó d'existència de l'Esplai o com a element fonamental per desenvolupar la planificació estratègica.

En el segon dels punts de vista l'ideari concretaria els valors que defensa l'entitat, les demandes que ens fan i els serveis que oferim a cadascun dels col·lectius/destinatariis que integren i envolten l'Esplai.

El més probable, és que el nostre centre ja tingui ideari; en aquest cas l'equip pot analitzar-lo i comprovar la seva vigència, ja que una bona concreció de l'ideari orientarà millor la planificació estratègica (i qualsevol altre plantejament global de l'entitat com el projecte educatiu), en la direcció correcta i serà la base de tot el procés. Aquesta anàlisi es realitzarà a dos nivells:

a.- Dels valors: es tracta que siguin els principis que guien l'Esplai a nivell intern i en les seves relacions amb l'entorn. S'han d'incloure els elements que identifiquen els principis i el comportament del centre en l'actualitat, perquè serveixi com a visió compartida de l'Esplai.

b.- Dels destinataris: en el sentit que parlàvem a l'apartat anterior de *Conèixer les preocupacions i necessitats dels diferents agents*:

- Distingir els destinataris
- Les necessitats o demandes que ens fan
- Les respostes o serveis que oferim
- Identificar els criteris amb els que els destinataris valoren l'Esplai

Revisió de l'ideari	
LLISTAT VALORS IDEARI	
VISIÓ ACTUAL D'AQUESTS VALORS	
DEMANDES O NECESSITATS OBSERVADES (horaris, dies d'activitat, tipus d'activitat, realitats familiars, tipologia d'infants,...)	
A QUINES DONEM RESPOSTA I A QUINES PODRÍEM FER-HO	

1 Transformacions familiars i diversificació de les ofertes de lleure

Des dels Centres d'Esplai tractem de donar resposta a una part del temps lliure d'infants i joves, però hem de veure que ens movem en un marc que cada vegada s'està estructurant més. Les raons són diverses i el fet és que infants, joves i les seves famílies tenen moltes més opcions, una oferta major d'activitats pel seu temps lliure.

Tota l'oferta de noves pràctiques d'educació en el lleure que s'ha desenvolupat i que ha crescut tant en els últims anys ha estat l'intent d'adaptació des de tots els sectors als canvis i necessitats socials. El nou context passa per diferents "factors de caràcter socioeducatiu i sociocultural que, d'una manera o altra, estan configurant noves pràctiques de lleure educatiu" (T. Morata¹), entre els quals podem destacar:

- a) Les transformacions familiars, els nous models de família i els valors de referència
- b) L'aparició de noves activitats de lleure gestionades per una forta diversitat d'agents

Transformacions familiars

Les noves formes d'organitzar la convivència a partir dels canvis que la nostra societat ha patit a tots els nivells mostren un ampli ventall d'itineraris vitals. El model "únic" de matrimoni amb fills, l'home que treballa fora i la dona que ho fa a la llar ja és història. Alguns punts per la reflexió:

a.- Els nous models de família cada vegada s'inspiren més en l'individualisme i en la privacitat; moltes vegades l'individu prima dins de la parella, les ruptures són freqüents i hi ha un augment de llars en transició amb diverses composicions a tenir en compte.

b.- La incorporació de la dona al món laboral i les exigències cada vegada més grans per la projecció de la vida professional no ajuden a la conciliació amb les responsabilitats familiars.

c.- Cada vegada es tenen menys fills encara que es valora més el fet de tenir-los, de donar-los les millors condicions,...s'acaba ajornant aquest moment vers una millor feina, uns millors ingressos, una llar estable,...

d.- L'atur com realitat present per a moltes famílies és un factor a tenir molt en compte en els temps actuals de crisi econòmica.

e.- La convivència entre generacions familiars que també ha evolucionat per l'augment de l'esperança de vida; els més grans, avis i àvies, s'encarreguen de moltes tasques que no poden fer els pares i mares respecte la cura dels seus fills.

Tots aquests aspectes i molts d'altres els hem de tenir presents ja que d'aquestes realitats és d'on podem extreure les necessitats de les famílies, a les que la nostra proposta educativa haurà de donar resposta si volem continuar sent un referent per les

¹ Txus Morata, "Perspectives de l'educació en el lleure"

famílies i una opció vàlida d'organització que formi part del procés educatiu i de vida dels seus fills i filles.

Adaptació dels agents i diversificació dels serveis

A més dels Centres d'Esplai i altres moviments de lleure educatiu, avui dia els agents que organitzen activitats són molt diversos: entitats esportives i culturals, empreses privades de serveis, les ofertes des de la pròpia administració pública,...i les activitats en si responen també a finalitats diverses en funció dels agents, poden ser programes específics o ofertes puntuals.

Seguint les aportacions de Carles Armengol², podríem simplificar en dues les tendències que s'observen respecte les activitats de lleure en les que ens centrem:

- 1.- Moviments educatius i associacionisme educatiu en el lleure
- 2.- Activitats de lleure, animació del lleure i activitats extraescolars

En el primer entrarien els Centres d'Esplai, iniciatives orientades a l'educació integral amb la presència dels monitors/es en les activitats i continguts amb vocació d'aprofundir en la globalitat personal dels infants i joves. Potser aquestes iniciatives educatives donaran més importància a factors com els relacionals dins del grup o l'entitat d'Esplai, com la implicació personal dins la institució i com la participació i impregnació en els valors que es proposen. Encara que sigui una generalització, en la segona de les tendències, potser les activitats tenen més valor en elles mateixes, en l'interès propi que desperta la iniciativa i no hi haurà implicació o participació més enllà del seu caràcter puntual que respon a demandes concretes de les famílies.

A més d'aquestes tendències, una revisió ràpida dels sectors des d'on s'han engegat la diversitat d'ofertes de lleure pot situar la parcel·la on es situen els Centres d'Esplai, els avantatges i potencialitats que tenim:

1/ El sector públic

En aquest cas les activitats són promogudes des de l'administració pública, ha de garantir serveis bàsics i universals, però prestar-los directament els presenta problemes: serveis distants i/o burocratitzats, poca eficiència, problemes diversos per fer bandera d'uns valors de vida determinats, etc. Amb tot, l'administració promou iniciatives privades i del tercer sector o estableix col·laboracions pel desenvolupament d'activitats de lleure.

2/El sector privat

Busca el guany econòmic i s'adapta a les necessitats socials amb flexibilitat. El problema és que tendirà a unes ofertes de lleure per capes socials solvents que donin les millors rendibilitats. Com es mouen en marges econòmics de beneficis i pèrdues, elititzen la seva oferta amb valors afegits i atractius, desperten o canalitzen els desitjos i donen respostes comercials de lleure. Dins aquesta filosofia hi ha sempre el risc inherent de reduir costos per ser més competitius i això pot tenir repercussions en la seguretat de les ofertes i la seva qualitat educativa, qüestions que ha de controlar i normativitzar l'administració pública.

² Carles Armengol, "Perspectives de l'educació en el lliure", AAVV, Ed. Claret 2006

3/ El tercer sector

Actua des de la iniciativa social i exclou finalitats lucratives, perquè el fonament de la seva tasca és prestar serveis i atendre determinades necessitats d'interès general. Tot i aquestes bondats per desenvolupar activitats de lleure i els avantatges de flexibilitat i gestió més democràtica, les entitats del tercer sector també es mouen en l'àmbit privat, han de gestionar amb eficàcia els seus recursos i encertar amb les seves propostes per garantir la viabilitat dels projectes.

2. Conèixer les preocupacions i les necessitats dels diferents agents

Des de la *Campanya Creixem i fem créixer l'Esplai*, volem incidir en el fet que si als centres tenim dificultats per aconseguir que més nens/es entrin als nostres grups, hem d'indagar en les raons. No és un problema de que l'Esplai ha passat de moda, simplement hem de captar els canvis socials i veure com presentem el nostre model transformador en els diversos àmbits on ens movem. Hem de veure si cal introduir novetats en els ritmes i en les propostes de les nostres entitats, bàsicament per donar resposta a les necessitats de la realitat social. Per tot això, haurem de valorar les nostres forces, amb quins recursos i motivacions comptem.

Per poder realitzar aquest exercici de diagnosi de la realitat caldrà que ens formem i informem en metodologies, que compartim entre els monitors/es punts de vista i fem debats per definir posicions des de l'entitat per elaborar un discurs articulat i compartit. És aquest procés la part més rica i important de l'organització de l'Esplai perquè es tracta de posar en comú les estratègies per desenvolupar els projectes, la disponibilitat i motivacions de cadascun dels monitors/es. A partir d'aquí, després d'haver definit la direcció cap a on volem anar, podrem donar a conèixer el discurs de l'entitat, treballar les línies d'acció que haurem establert.

En aquest context haurem de filar prim per donar a tothom l'oportunitat de viure l'Esplai. Veiem a continuació a quines necessitats responem des dels centres i quins perills ens envolten:

Conciliació horària: necessitats de les famílies

El temps lliure com a temps disponible, no ocupat per la resta d'obligacions i caracteritzat per la possibilitat de decidir allò que es vol fer, és un temps difícilment conciliable pels membres de la llar, costa trobar temps per compartir en comú i trobar aquelles experiències que siguin un temps de realització personal i familiar.

A les famílies els preocupa el desenvolupament integral dels seus fills en el temps lliure. Els Centres d'Esplai poden ser l'espai de referència, com el temps lliure pot ser utilitzat com a temps d'autorealització des d'una actitud que li dona sentit, que vol ser expressió de les persones que el comparteixen i que pot ser un exemple perquè a les nostres famílies es plantegin la importància de la qualitat del temps i les experiències en comú.

Encara que sempre destacarem el caire educatiu dels Centres d'Esplai, donem resposta a d'altres elements que passen a tenir protagonisme depenent també de si parlem de centres diaris, de cap de setmana o d'activitats d'estiu.

Les dificultats de les famílies per conciliar horaris comporta que assignin una funció d'atenció i vigilància a les ofertes de lleure en les que participen els seus fills/es. Sembla evident que les famílies voldrien que aquesta oferta donés una resposta educativa integral, però a l'hora de la veritat hi ha qui no ho qüestiona en profunditat, qui prioritza l'activitat extraescolar que ofereix el seu centre escolar o qui opta per una activitat especialitzada.

Per a moltes famílies, esdevé un problema articular la seva vida amb els fills, la feina i la resta de responsabilitats. Hauríem de reflexionar, des de totes les instàncies socials, com podem permetre incompatibilitats horàries d'aquesta mena. Però com aquest és un fet complex, cal que des del territori donin respostes reals i ajustades a aquestes necessitats.

En aquest context, la necessitat d'ofertes de lleure no ha fet més que pujar i les escoles disposen de grans avantatges per donar-hi resposta, les AMPAs i serveis externs contractats utilitzen les instal·lacions escolars proporcionant una solució dins del mateix espai escolar.

Alguns centres diaris del MCEC, supleixen aquest avantatge comparatiu de les escoles amb els seus monitors/es que fan la recollida dels infants a la sortida dels respectius col·legis. En aquest cas no deixa de ser paradigmàtic el fet que moltes famílies no tenen ningú amb disponibilitat per acompanyar al fill/a a la sortida de l'escola, amb la qual cosa necessiten imperiosament de les ofertes extraescolars.

Amb tot hem de veure que permanentment estem parlant de necessitats que poc tenen a veure amb l'educació en el lleure. Sigui com sigui, les famílies deriven la seva responsabilitat respecte els seus fills/es als encarregats de les activitats de lleure, però no per aquesta delegació desapareixerà la seva responsabilitat.

En aquest sentit, hem d'explicar bé què significa apuntar un infant al nostre centre. L'educació dels fills/es és responsabilitat dels pares i si decideixen venir a l'Esplai han de saber què significa, quins valors es treballaran a través de les activitats,...compartir el procés que viuran els seus fills/es i valorar si estan d'acord, si és un model amb el que s'identifiquen. El desenvolupament dels nens/es agrairà tenir referents educatius (família, escola, Esplai) que actuïn amb coherència, que no mostrin normes o valors contradictoris.

En molts casos hem d'entendre que fem pedagogia amb les pròpies famílies i que tenim moltes possibilitats d'ajudar-nos mútuament. S'ha de veure la riquesa de relacions que hi darrera de tot plegat, fem camí junts amb humilitat, paciència i comprensió amb l'objectiu d'apropar-nos i implicar-nos en el procés maduratiu de cadascú de nosaltres.

En aquest sentit, hem de ser conscients que ens toca viure una època difícil pel que fa a la receptivitat de les nostres ofertes educatives. A les famílies els importa el creixement i l'educació dels fills/es però no sembla traduir-se en un esforç responsable a l'hora d'escollir-les. Si més no, com a mínim podem dir que els seus esforços responen a algunes necessitats creades per la diversitat d'ofertes que existeixen, semblant al que passa a altres àmbits de consum. Potser ens perdem entre tant producte i servei...i oblidem qüestions fonamentals que des de l'Esplai portem com a bandera.

Infants, adolescents i joves

Als problemes de conciliació horària, podem d'afegir que els infants cada vegada tenen menys espais on jugar lliurement amb altres infants; el carrer no es veu com un lloc segur i menys si els pares estan treballant i no tenen temps per acompanyar-los al parc o la plaça. I ni això quan tenen temps perquè hi ha tantes obligacions a la llar que la televisió, l'ordinador o els videojocs esdevenen els millors "amics".

A més els infants tenen ara la sort o el problema que els pares els omplen l'agenda amb idiomes, música i altres propostes. Quan són més petits tenen una agenda diària d'obligacions similar a la dels pares; on queda el seu desenvolupament a partir de la relació amb altres infants en un ambient no formal, del joc més lliure i dels aprenentatges més vius i espontanis?

Aquesta necessitat de construcció personal que tenen els infants fonamenta la tasca dels Centres d'Esplai, som una oportunitat per la llibertat dels més petits si troben l'espai per créixer jugant. Els monitors/es ens fem càrrec a més de la intencionalitat educativa dels nostres plantejaments que afegeix valor a la proposta. És el missatge que ens esforcem a comunicar.

Quan arriba l'adolescència, les preocupacions de les famílies giren al voltant de l'adaptació dels seus fills/es a aquesta nova etapa, el seu procés de maduració, les noves relacions, el món dels amics/gues que s'obre al davant i que passa a ocupar una part fonamental de les seves vides.

A les famílies els preocupa el benestar dels seus fills/es i per una banda volen que siguin feliços, que gaudeixin, que s'obrin al món,...i per altra, que vagin amb compte, que vigilin el que fan, que no vagin amb determinades companyies,...Són moments de voler experimentar noves sensacions, de transgredir normes o d'espirals més perilloses de fugida de la realitat; als pares i mares els preocupa que no tinguin els suficients recursos personals per enfrontar-se de la millor manera.

Als Centres d'Esplai, els monitors/es som gent jove que hem passat aquest procés i que ja gaudim d'una experiència, que tenim moltes més dades i que per aquesta proximitat podem oferir unes respostes més efectives que les que es poden donar des de casa o l'escola.

A més, com a joves podem identificar les mancances que té la nostra societat, els dobles discursos morals que ofereix, la falta d'atenció a les necessitats dels adolescents i joves, la manca d'espais on reunir-se, d'activitats a fer,... Com a joves organitzats, podem proposar respostes com poden ser la creació d'alternatives d'oci nocturn per a joves, on involucrar a gent de la nostra edat i del nostre barri per plantar llavors transformadores. Aquesta és una de les propostes que desenvoluparà la nostra Campanya.

Les escoles

Les escoles tenen un paper protagonista en la formació dels més petits però també es troben cada vegada més sols en aquesta tasca i reclamen la implicació de tots els membres de la comunitat educativa.

En aquest context han anat sorgint activitats organitzades en el marc de les escoles: menjadors escolars, activitats extraescolars, colònies,...que no tenen als mestres com a referent educatiu sinó que obren les portes als monitors/es de temps lliure. Es

renova la importància d'espais (com els menjadors) i moments (després de les classes) dins el projecte educatiu de les escoles i es va donant cabuda als monitors/es en la seva organització.

Com es veu, el plantejament de la majoria d'escoles és la complementarietat; s'han de veure en cada cas els marges d'actuació que es donen als educadors en el lleure, però en si l'entrada a les escoles és un avenç qualitatiu pels nens/es, que podran viure un altre model educatiu (potser més proper i orientat a les actituds).

En la relació lleure-escola, ens afectarà qualsevol canvi o proposta que es desenvolupi i, per això, haurem d'estar al cas ja que, propostes com la revisió dels horaris lectius o la reducció de les vacances d'estiu per franges petites al llarg del curs, tenen conseqüències en els plantejaments i activitats dels Centres d'Esplai.

Com a proposta, des de la Campanya, donem a conèixer les experiències de les comunitats d'aprenentatge, cada vegada més esteses al territori, que proposen obrir els centres escolars a la comunitat per tractar de donar resposta a les necessitats dels nens/es a partir d'un treball educatiu integrat en el que els mestres, les famílies, la resta d'educadors, centres de lleure, veïnat,... s'impliquen en la transformació social de les escoles per millorar els aprenentatges dels nens/es però també de la resta de la comunitat. És el camí que sembla imposar-se en el nou segle a nivell formatiu, la progressiva desformalització de l'educació, i que també obre camins a les propostes imaginatives que hem d'engegar des dels Centres d'Esplai per entrar dins els centres escolars.

El Centre d'Esplai i la realitat social

Des dels seus orígens sempre hi hagut als centres una preocupació pel seu entorn social, de fet com es va demostrar als anys setanta, abans i després de l'arribada de la democràcia, l'associacionisme en general va tenir un paper molt destacat en la transformació social. Actualment hem de recuperar aquest paper protagonista pel canvi en els nostres barris i pobles. Hem de veure que és possible, ens hem de creure que som agents de transformació i solament farà falta redefinir aquesta filosofia al model de societat i de persona d'avui dia.

En aquest sentit, ens pot desmotivar la manca de compromís o de constància entre les noves generacions de les que formem part, però hem de valorar que en moltes ocasions el jovent dóna la cara davant les injustícies o les catàstrofes, que potser les condicions materials de vida de l'entorn on hem crescut ens fan més individualistes però que també gran part dels joves tenim uns ideals de llibertat i justícia social.

Des dels Centres d'Esplai, com a joves monitors/es organitzats, tenim l'oportunitat d'adequar les propostes de construcció ciutadana a les necessitats que els joves reclamen i poden assumir, potser com es proposa des de la Campanya amb iniciatives d'aprenentatge i servei amb els adolescents o alternatives d'oci nocturn pels joves, unes propostes concretes que poden ser assumides i contenir gran valor educatiu i de transformació entre els més joves i en el propi entorn social.

Administració Pública

A més de la seva intervenció al lleure com a sector públic que comentàvem abans, les seves normatives i polítiques poden incidir en el marc on desenvolupem la nostra

tasca. En aquest cas, com diu Armengol³, les entitats de lleure infantil i juvenil poden esdevenir un element important de les polítiques de conciliació entre el món laboral i familiar.

Des dels Centres d'Esplai, hem de fer veure a l'administració que existim, sobretot als ajuntaments, que per motius de proximitat serà amb qui podrem desenvolupar tasques de forma conjunta. Ens hem de fer valer per tal que sigui reconeguda la nostra funció social i se'ns tingui en compte en el desenvolupament de les polítiques de joventut de la nostra comunitat. No ens ha de vèncer cap tipus de por, tenim tota la legitimitat que ens dona la nostra llarga tradició de voluntariat educatiu en el temps lliure. De fet, podem estar ben segurs que aquest històric saber fer que representem ens fa experts en el lleure educatiu i ho hem d'aprofitar per posicionar les nostres virtuts davant l'administració pública.

3. L'Esplai i l'entorn canvien

Hi ha Centres d'Esplai que han evolucionat poc els seus mètodes de funcionament i d'organització a mesura que la societat canviava radicalment. El fet és que el canvi social origina situacions que poden ser amenaces per les entitats que no les tenen en compte (que les desconeixen, les ignoren o donen respostes inadequades) i que no articulen accions per evitar les possibles conseqüències d'aquestes amenaces. Per altra banda, els canvis socials també ofereixen oportunitats amb les que els Esplais poden desenvolupar velles o noves propostes que estiguin d'acord amb la seva filosofia.

Una llista de canvis a l'entorn i els efectes a un Esplai és el que es posa d'exemple al llibre *La gestión de las organizaciones no lucrativas*⁴:

“el cambio que encabezaría nuestra lista sería la evolución demográfica: la disminución de las tasas de natalidad (conduce a tener) menos miembros. El segundo cambio (...) la reducción del número de personas que integran la unidad familiar (...) prefieren pasar los fines de semana todos juntos. En tercer lugar, un mundo laboral cada vez más complicado (...) la formación universitaria y profesional más competitiva (...) los monitores han reducido su tiempo de dedicación (...). Otro cambio (...) la creciente importancia de la formación después del colegio y en períodos de vacaciones (...) menos oportunidades de participar en los movimientos juveniles. Un quinto cambio (...) la invasión de nuevas formas de ocio: la televisión, los vídeos, los videojuegos, etc.”

Una planificació amb temps dins de cada Esplai pot analitzar periòdicament les amenaces i oportunitats que es deriven dels canvis a l'entorn. Tradicionalment es relaciona les organitzacions no lucratives o del tercer sector amb una tendència a l'adaptació ràpida a les necessitats socials, en favor de les quals treballen, ja que la seva raó d'existència és la causa social en qüestió que està en procés de canvi continu. Però, aquesta predisposició al canvi no és automàtica, de fet hi ha diferents factors en contra:

³ Armengol, C. (2006) *Perspectives de l'educació en el lleure*. Ed. Claret.

⁴ AAVV (2008). *La gestión de las organizaciones no lucrativas*. Ediciones Deusto.

a.- Les exigències dels canvis: canviar no és fàcil perquè és una situació d'incertesa a molts nivells i hi ha una tendència a rebutjar idees noves, a mantenir l'*status quo* de les dinàmiques organitzatives.

b.- Els equips humans de les entitats entenen que el món canvia, que la realitat dels infants i les seves famílies han evolucionat però sembla que el pes de la tradició i de la història de cada centre és molt fort i costa adaptar-se a les dinàmiques socials.

c.- Moltes vegades el problema del canvi serà les resistències que sorgeixen (per les noves responsabilitats que comporta, per desacords de plantejaments,...) que s'han de debatre per apropar postures cap a un consens.

d.- Costa donar un pas més: des d'allò que fem i som, des d'allò que no volem perdre, que són les nostres arrels, principis i valors, transformar-nos a nosaltres mateixos, els nostres centres, per adaptar-nos a l'evolució dels problemes i necessitats dels infants d'avui, de la seva realitat social. I aquest pas més potser ens durà a repensar la nostra entitat, planificar i elaborar entre tots/es una estratègia.

Per una altra banda, hi ha Centres d'Esplai que s'han qüestionat la realitat de la seva entitat:

a.- Amb una consciència compartida de la necessitat de fer canvis han acordat iniciar entre tots/es aquest procés, principalment enfocant què és allò que es vol canviar, com es farà i on es vol arribar.

b.- Han dut a terme un pla que els ha permès analitzar (l'entorn i la realitat interna a diferents nivells) i adequar l'Esplai a les demandes de la societat (mantenint les arrels) amb un mètode més objectiu i analític que les intuïcions concretes i/o els passos errants: la planificació estratègica.

4. Infants i créixer en l'Esplai

L'educació en el lleure, com a fonament dels centres d'Esplai és el sumatori de moltes variables/valors on el resultat final de la nostra equació es pot plantejar com:

Il·lusió + Compromís + Esforç + Infants i joves + Responsabilitat

Educació en el Lleure

L'Educació en el lleure com a element "clau" mogut per un esperit de voluntariat portat a terme pel monitors i monitores dels centres d'Esplai, un espai fora de l'educació formal i familiar, un complement indispensable carregat de vivències i de grans oportunitats socials i educatives pels nostres infants i joves.

a.- El nostre valor afegit com a Centres d'Esplai del MCEC

Comencem aquest bloc amb dues preguntes claus que la campanya **Creixem i fem créixer l'Esplai** vol plantejar:

a- Som conscients de la importància de la nostra tasca i la capacitat d'incidir en els nostres infants i joves?

b- Quin és el nostre tret diferencial? Quin és el nostre valor afegit?

Contestar aquestes dues preguntes ens dóna la base per la qual articular una campanya pròpia en cada centre, reclama un exercici de responsabilitat de reflexió per tal de posicionar el nostre "producte" en el nostre barri, poble o ciutat.

Un parell de "pistes" que ens ajuden a dibuixar l'escenari del centre envers la societat i el resultat final de la nostra "hipòtesi" plantejada, **l'educació en el lleure**.

Perspectives de la vida col·lectiva als Esplais del MCEC:

a.- Esplai com a globalitat que emmarca el desenvolupament vital de diferents grups d'infants i joves, els projectes portats a terme i activitats desenvolupades al llarg del curs.

b.- Les relacions entre tots els infants i els grups a partir de la convivència, de compartir espai, temps, activitats i projectes amb un fil conductor, el respecte i el compromís, elements claus a l'Esplai.

c.- El plantejament educatiu a l'Esplai, satisfer les necessitats bàsiques, el desenvolupament personal en totes les seves dimensions i el grupal, l'atenció als problemes i necessitats de cadascun dels membres.

L'acompanyament en el procés de creixement dels infants i joves, el suport a les nostres famílies, ser claus en la resolució dels problemes diaris o setmanals de forma satisfactòria no és una tasca fàcil, però és de gran valor i s'ha de ressaltar com a element diferencial i valor afegit en el nostre present, i sobretot saber explicar-ho a tots els agents de l'entorn, una herència que a través dels anys en els **centres d'Esplai** ha passat de generació en generació fins l'actualitat, amb un missatge clar i contundent, ***l'Educació en el lleure no ha passat de moda, no és història, és present i futur.***

Valors dels centres d'Esplai envers la societat

1.- Construcció personal i el valor educatiu del grup d'Esplai

L'educació que es transmet a l'Esplai pretén ajudar l'infant i al jove a créixer com a persona, és a dir, a tenir consciència del "jo", del paper fonamental que ha de desenvolupar al llarg de la seva vida, a l'assimilació de valors fonamentals que pas rere pas configuraran la personalitat i el caràcter, les inquietuds i sobretot el plantejament de vida com a ciutadà.

En aquest sentit l'Esplai també ajuda a alliberar-se i a socialitzar-se, som elements individuals que formem part d'una comunitat, d'un conjunt de persones, agents educatius, institucions públiques i privades... tot forma part d'aquest engranatge que rep el nom de societat. Per tant l'Esplai té una gran responsabilitat de transmetre als infants i joves aquest sentiment de pertinença al col·lectiu, per tal que aquest concepte de "xarxa" esdevingui el principi d'un concepte de societat entesa com el conjunt d'accions que cada individu realitza pel bé de la comunitat, partint de l'acció local per veure com això repercutirà en l'acció global.

Cal no oblidar, que la finalitat de l'Esplai és considerar a la persona globalment i no només quan s'Esplaia, no fem acció socioeducativa en les quatre parets del centre, sinó que formem persones lliures i alliberadores, que creuen que una altra societat és possible i articulen tots els elements que estan al seu abast per la seva construcció, més enllà de l'Esplai com lloc físic, a l'escola, a la feina, en la família, en el grup d'amics...

Si parlem d'educació en el lleure no es posarà en dubte que és avui una realitat consolidada en la nostra societat, després d'una clara reivindicació històrica des dels primers centres i les primeres colònies, ja estem parlant d'una tradició centenària.

La interacció educativa infant-monitor es dona en el marc dels centres d'Esplai, de les colònies de vacances, dels casals d'estiu, en el menjador escolar o a la sortida del col·legi, en els centres diaris, etc. Hi ha molts moments i situacions d'educació en el lleure on es dona un procés de convivència especialment intens i vivenciat, situacions en les que arribem a viure les 24h al dia com a les colònies, fet que marca i que cal potenciar i analitzar ja que és un dels nostres valors afegits i que cal exposar a la societat com a tal. Aquesta convivència permet elaborar relacions interpersonals profundes, possibilitant el treball de processos personals i grupals, molt importants en relació amb el canvi d'actituds o amb la integració en els grups.

Els **Centres d'Esplai** juguem un paper fonamental en la intervenció amb nens/es, adolescents i joves amb necessitats educatives especials. Un treball des de la proximitat, des del treball del grup envers l'infant pot donar intervencions molt significatives pel seu procés personal com a nen. Però alhora cal tenir present que aquesta responsabilitat comporta també un risc sobre el que cal saber actuar com a educadors/es. En aquest nivell de relacions es posen en joc necessitats molt bàsiques com l'acceptació o l'afecte, la seguretat personal, l'estimació, els ideals, etc. En definitiva, situacions educativament riques amb possibilitats de creixement, però també amb clara responsabilitat com a monitors i monitores d'**Esplai**.

En un món d'estímul diversos, com la televisió, els videojocs, escola, família, l'esport, etc., l'**educació en el lleure** s'ha consolidat com un pilar important en el procés de formació dels menors i aquesta és la nostra millor carta de presentació davant la societat canviant, un discurs que tot i que amb el pas dels temps ha evolucionat en noves metodologies d'intervenció, es manté fidel als ideals i a les raons per les quals va començar la seva existència.

La Convenció de les Nacions Unides sobre el **Drets de l'Infant** planteja la importància de "reconèixer a l'infant el dret al repòs i al lleure, de lliurar-se al joc i a activitats recreatives pròpies de la seva edat, de participar lliurement en la vida cultural i artística". Jugar, riure, passar-s'ho bé és fonamental per al desenvolupament harmònic de la persona, en el nostre cas, del nen/a, adolescent i jove.

El monitor/a de lleure del Centre d'Esplai és una persona preparada, plenament convençuda d'aquest dret de l'infant, que l'acompanya en els seus jocs i diversions, alhora que l'educa transmetent-li uns valors en base un projecte educatiu viu i responsable.

L'infant, abans que res, necessita ser persona, esforçar-se, reflexionar, ser responsable. Quan la societat pren consciència de la importància d'aquesta educació integral és quan, a poc a poc, va incorporant l'educació en el lleure en els diferents àmbits de la vida infantil. Els monitors/es per damunt de tot, es proposen la promoció humana dels infants i dels joves en aquest espai que és el temps lliure.

L'Educació en el lleure és un projecte col·lectiu de transformació de la nostra societat vers un món nou, un altre món que continua sent possible.

El joc i el projecte educatiu com a eines educatives en els centres d'Esplai

Un dels beneficis més coneguts i que de forma quasi instintiva utilitzem en el nostre dia a dia en els Centres d'Esplai és el joc com a eina indispensable i educativa.

Cal però analitzar aquest concepte i reflexionar sobre els grans beneficis que aporta als infants i joves:

- i. En l'aspecte físic, el desenvolupament de motricitat, la força, la velocitat i la coordinació de moviments
- ii. En l'aspecte intel·lectual, l'observació, la comprensió de situacions complexes de l'entorn, del grup, d'un mateix
- iii. En l'aspecte afectiu i el sentiment de pertinença al grup
- iv. En l'aspecte social o relacional

Cal tenir aquesta consciència i posicionar una de les eines més enriquidores de l'Educació en el lleure; el joc permet als infants i joves poder regular per si mateixos la relació que es dona entre els diferents elements de la realitat i els diferents inputs que reben de forma quasi inconscient de l'entorn que els envolta.

La gran majoria d'adults que intervenen de forma directa o indirecta en l'educació dels infants i joves, s'adonen de la importància dels jocs i estarien d'acord en que són una activitat no només divertida sinó també seriosa, significativa i enriquidora.

És una realitat que podem observar com els nostres infants són nodrits per joguines, materials lúdics, consoles de videojocs, etc., amb una clara preocupació per part dels pares i vocació d'ajuda als seus fills a usar-los i procurant que juguin amb altres nens/es de la seva edat. Els jocs canvien a mesura que creix la comprensió del nen/a i els diferents problemes comencen a aparèixer i cal abordar-los amb responsabilitat i amb el nostre tarannà propi com a Centres d'Esplai, posicionant el nostre concepte de "joc" molt diferent al que vivim en la nostra societat.

Per mitjà del joc, els nens/es comencen a comprendre com funcionen les coses: el que pot o no pot fer amb els objectes i sobretot l'oportunitat de compartir amb la resta d'infants dels centres d'Esplai aquesta "llicó" didàctica de la vida. Jugant amb altres nens/es aprenen que existeixen unes regles de conducta que han de seguir-se si volem que els altres juguin amb nosaltres i viceversa. Entre les lliçons més valuoses que els nens/es poden aprendre del joc és la que una derrota no és la fi del món.

L'**Esplai**, com hem posat de manifest durant aquest bloc temàtic, té la gran missió de fer **créixer els infants en l'Esplai**, i això solament s'aconsegueix des de la proximitat, l'estimació i el compromís dels monitors/es als nens/es. Treballar des de la base permet treballar amb l'infant el sentiment que desenvolupa després d'un joc. Per suposat, perquè un nen/a pugui treure aquesta conclusió és necessari que els monitors i monitores de l'**Esplai** no facin èmfasi en guanyar, sinó en gaudir del joc.

El joc, al mateix temps que estimula el desenvolupament intel·lectual del nen, també li ensenya, encara que ell no se n'adona, l'hàbit de la perseverança, que tan important és en tot aprenentatge. És per mitjà dels jocs que un nen comença a comprendre que no s'ha de desanimar si un bloc no es manté en perfecte equilibri sobre un altre la primera vegada. Fascinat pel repte de construir una torre, el nen aprèn poc a poc que encara que no ho aconsegueixi immediatament, l'èxit podrà ser seu si persevera.

El nostre gran repte com a **Centres d'Esplai**, és potenciar la idea que quantes més oportunitats tingui un nen/a de gaudir de la riquesa i de la imaginació del joc en totes les seves formes, més sòlid serà el seu desenvolupament.

Avui dia, les jornades de la majoria dels nens/es estan plenes d'activitats extraescolars programades que deixen poc temps per jugar i crear un espai propi més creatiu; es aquí on l'**Esplai** juga un paper fonamental, és l'espai i el lloc on els infants poden trobar les respostes.

La televisió i les consoles proporcionen fantasies ja fetes i els nens/es demanen connectar-s'hi per satisfer una necessitat que ells mateixos no poden satisfer, en tenir poc temps d'oci alternatiu o oportunitats per desenvolupar la seva pròpia fantasia imaginativa.

Les condicions de vida moderna fan que hi hagi poc temps per pensar per compte pròpia, element essencial per desenvolupar la creativitat. Unes *colònies*, un *centre d'interès per conquerir*, el *desenvolupament d'una gymkama* o la *realització d'un taller*, permeten a l'infant recuperar aquesta imaginació i creativitat que socialment no es potencia. Per tant, cal que puguem transmetre a la societat tots plegats el paper

fonamental i educatiu que desenvolupen els Centres d'Esplai des de **l'Educació en el Lleure**, per la millora dels rendiments psicosocials de l'infant i el jove en el seu dia a dia. Sense l'educació en el lleure es crea un cercle viciós; la falta d'oportunitats per jugar i la falta de temps, fan que el nen/a recorri a estímuls (televisió, videoconsoles, jocs d'ordinador...) que estan al seu abast per omplir el seu buit interior i després aquests estímuls li impedeixen desenvolupar la seva vida interior.

Si als nens se'ls dóna suficients oportunitats per crear un espai lúdic amb ajuda de l'Esplai i els monitors/es, la majoria d'ells/es no triguen en utilitzar jocs imaginatius que els ajudarà a augmentar la seva capacitat per afrontar la realitat.

Per finalitzar aquest primer apartat, podem afirmar que els nens d'avui dia no tenen menys imaginació que els d'altres generacions, el problema és que no es concedeix prou espai pel joc espontani i es passa a fer ús dels productes de fantasia impersonals i desindividualitzats dels mitjans de comunicació de masses. El nostre gran repte com a **Esplai** és la bandera educativa del joc des de l'educació en el lleure.

Projecte Educatiu als centres d'Esplai

Una de les eines imprescindibles del centres d'Esplai des d'un punt de vista pedagògic i tret diferencial de qualitat és el nostre **projecte educatiu**, conjunt d'accions i full de ruta que marcarà sense cap mena de dubte el nostre plantejament davant dels infants, davant de les nostres famílies, les relacions entre l'equip de monitors/es, etc.

El **projecte educatiu** està centrat en les actituds i no tant en els continguts. En aquest sentit podem afirmar que a l'Esplai, a diferència de l'escola, els continguts tenen un paper més accidental, el que esdevé fonamental són els objectius. A partir d'aquests objectius es dissenyen uns mitjans educatius i un d'aquests mitjans és la selecció de determinades activitats. Per desenvolupar-les, a vegades caldrà un domini tècnic o l'aprenentatge de determinats continguts.

Però aquests **continguts sempre són accidentals**, estan en funció dels mitjans educatius i en funció dels objectius, estan ubicats en un lloc del disseny diferent al que li correspon a l'escola. Aquests objectius generals estructurats des d'actituds a promoure, que és com es formulen en l'educació en el lleure, permeten una flexibilització i fins i tot cercar respostes molt més personalitzades vers les actituds bàsiques que es proposen als infants i joves dels nostres Centres d'Esplai.

El fet que hi hagi unes activitats típiques de l'Esplai però no normativitzades per un currículum (com a les escoles) ni tampoc excessivament marcades pel projecte educatiu, comporta que les activitats són sempre replantejables en funció de les possibilitats del grup o de cadascuna de les persones, una flexibilitat que ens permet arribar a més profunditat de les necessitats dels infants i saber com articular la resposta més adient en cada cas.

Espai de socialització i intervenció educativa guiada: les activitats i la figura del monitor.

L'últim gran agent socialitzador dels últims temps que actua en el temps lliure dels infants i joves són els Centres d'Esplai i altres agrupaments i activitats d'educació en el lleure.

L'educació "en" el lleure es basa en una concepció d'aquest temps com a "actitud" que excedeix els límits temporals de l'activitat, a diferència del que seria l'educació "de" l'oci, com aquell tipus d'activitats únicament lúdiques o evasives.

No es tracta de llocs especialitzats a ensenyar o a realitzar activitats per omplir el temps lliure sinó de centres que tracten d'educar global i integralment els infants i joves; és a dir, prioritzen la relació educativa sobre l'activitat mateixa.

El lleure viscut com actitud traspasa qualsevol faceta de la vida de l'ésser humà, transcendeix les altres esferes de la vida transformant-la globalment.

El sociòleg francès **Dumazedier** va unificar diferents definicions del concepte de lleure en una de molt àmplia i que nosaltres podem prendre com referència:

"Conjunt d'ocupacions a les quals l'individu pot deslliurar-se de manera totalment voluntària, ja sigui per descansar, per divertir-se, per desenvolupar la seva informació o formació desinteressada, la seva participació social voluntària, una vegada s'ha alliberat de les seves obligacions professionals, familiar i social. "

Descans, diversió i desenvolupament són les famoses "**tres D**" que compensen les limitacions del temps d'estudi o les obligacions familiars.

Les **activitats d'educació en el lleure** són espais temporals, generalment els dissabtes a la tarda i en els períodes de vacances escolars, en els quals els infants, adolescents i joves viuen, a través de múltiples accions, experiències significatives per al seu desenvolupament personal.

La vivència del temps lliure es converteix en creativa, participativa i enriquidora. El lleure adquireix sentit i significat que extrapola als altres àmbits de la persona.

Aquesta **oferta de lleure alternatiu al consumisme** va més enllà de la diversió i l'entreteniment, encara que també compleix aquesta funció, i acompanya els seus participants en el seu procés de construcció de la personalitat. L'educació en el lleure no ensenya únicament a realitzar activitats sinó que fonamentalment transmet valors, actituds, hàbits, etc.

Les activitats als centres d'Esplai

Joc, esports, tallers de manualitats, festes, excursions, natura, pregàries, la mateixa convivència quotidiana... són algunes de les activitats que es realitzen en els Esplais.

Generalment s'agrupen de forma coherent a través d'un "**centre d'interès**" o fil conductor, d'un tema que sigui motivador i que faciliti la comprensió global. Es tracta de mitjans o medis educatius a través dels quals aconseguir uns objectius fixats anteriorment.

Malgrat ser la base principal, no són més que una bona "excusa" per tractar habilitats i tècniques, però també valors i actituds com la convivència, la participació, el diàleg, el servei, la responsabilitat, l'esperit crític, etc.

La dimensió solidària dels Centres d'Esplai, podríem dir que és l'essència de la nostra acció: el voluntariat compromès amb un projecte educatiu i transformador de l'entorn.

Les activitats són la metodologia bàsica per educar. En definitiva, de forma inductiva i vivencial a través del joc i les altres activitats, els menors i joves experimenten per si mateixos els valors i elaboren racionalment i autònomament els seus propis criteris.

Cal esmentar la important tasca que es produeix abans i després de cada una de les activitats, és a dir, perquè la realització sigui reeixida és necessària una bona planificació i preparació i, posteriorment, una bona avaluació de l'acció educativa. Per tot això, l'activitat, pròpia dels dissabtes a la tarda, s'estén per als monitors/es durant la setmana.

En aquest punt cal posar en rellevància el paper fonamental del jove i el seu protagonisme en els centres d'Esplai. **El monitor/a** aporta valor afegit al treball educatiu; la riquesa de la participació lliure, democràtica i voluntària aporta una nova dimensió cívica i de participació associativa que es testimonia a la infància a través de la figura del monitor. Aquesta doble militància com a educador i com a jove compromès i associat, es tradueix en una participació activa, per part dels joves de la societat catalana en la creació i consolidació de plataformes associatives catalanes.

Un grup de joves, generalment exparticipants dels mateixos Esplais, s'encarreguen d'organitzar i dinamitzar les activitats. Entre l'equip es distribueixen les responsabilitats i s'encarreguen d'impulsar el projecte. La característica d'aquest equip és, en la majoria de casos, **l'altruisme**. Es tracta de joves voluntaris compromesos amb el projecte de l'educació en el lleure que dediquen moltes hores del seu temps lliure a preparar, realitzar i avaluar activitats per a menors.

Centrarem aquesta part del bloc temàtic en un matís important entre:

"Fer" de monitor i "Ser" monitor

En molts casos els educadors/es dels centres són monitors/es perquè hi ha una opció, vocació o compromís darrere.

Els monitors/es dels **Centres d'Esplai**, a més de ser responsables de la gestió i de l'acció educativa, són també persones pròximes als menors i adolescents, fet que els converteix en adults de referència com hem desenvolupat abans.

Aquesta consciència sobre l'infant i el jove, i sobre l'efecte mirall, genera en els nostres participants dels Centres d'Esplai un ajut en molts casos indispensable per l'elaboració de la seva identitat, on els monitors/es s'encarreguen d'acompanyar-los individualment i col·lectivament en el seu procés i de realitzar un treball positiu d'orientació de la personalitat.

Bibliografia

- AAVV (2001) *Recursos para fomentar los valores*. Ed. Ceac. Barcelona
- AAVV (2006) *Perspectives de l'educació en el lleure*. Ed. Claret. Barcelona
- AAVV (2006) *Comunidades de aprendizaje*. Ed. Graó. Barcelona
- AAVV (2007) *Aprendizaje servicio*. Ed. Octaedro. Barcelona
- AAVV (1998) *La gestión de las organizaciones no lucrativas*. Ediciones Deusto. Bilbao
- AAVV (1997) (ROSA RODRÍGUEZ i JOSÉ MARTÍN –Coordinadors-) *Guía de comunicación para asociaciones juveniles*. Editorial Popular. Madrid
- AAVV (1991) *Educar en l'Esplai, educar actituds*. Departament de Pedagogia de l'Escola de l'Esplai de Barcelona. Edicions Pleniluni. Barcelona
- ASOCIACIÓN JUVENIL ABIERTO HASTA EL AMANECER (2002) *Manual del animador*. Gijón
- BACH, EVA ; FORÉS, ANNA (2007) e-MOCIONES. *Comunicar y educar a través de la red*. Ediciones ceac. Barcelona

- BALAGUÉ, FRANCESC; ZAYAS, FELIPE (2007) *Usos educatius del sblogs. Recursos, orientacions i experiències per a docents*. Editorial UOC. Barcelona
- CHIAS, JOSEP (1991) *El mercado son personas: el marketing en las empresas de servicios*. Editorial Serie McGraw-Hill.
- CONSEJO DE LA JUVENTUD DE ESPAÑA (2002) *Manual de gestión de entidades juveniles*. Madrid.
- CUENCA CABEZA, MANUEL (2000) *Ocio humanista: dimensiones y manifestaciones actuales del ocio*. Universidad de Deusto. Bilbao
- FRANCH, J.; MARTINELL, A. (1994) *Animar un proyecto de educación social. La intervención en el tiempo libre*. Ed. Paidós. Barcelona
- GALCERÁN, MARIA DEL MAR (2000) *Participació en els centres de temps lliure*. Tesi doctoral inèdita dirigida per J. Puig i J. Trilla. Universitat de Barcelona, Departament de Teoria d'Història de l'Educació.
- IBAR, M.; LONGAS (1992) *Com organitzar i gestionar una entitat*. Ed. Pleniluni. Barcelona
- *Jóvenes en clave joven*. XII Jornadas Municipales de Prevención de Drogodependencias de Portugalete. Reflexión y debate de 80 jóvenes. Redacción por Jaume Funes.
- SUBIRATS, J.; ALBAIGÉS (2006) *Educació i comunitat*. Fundació Jaume Bofill. Barcelona
- TAPIA, M. (2004) *Aprendizaje y servicio solidario*. Ed. CCS. Madrid
- TRILLA BERNET, JAUME (1993) *La educación fuera de la escuela*. Ariel. Barcelona
- TONUCCI, F. (1997) *La ciutat dels infants*. Ed. Barcanova. Barcelona
- TONUCCI, F. (2004) *Quan els infants diuen prou*. Ed. Graó. Barcelona
- TRACY DANIEL CONNORS –Coord- (1998) *Manual de les organitzacions no lucratives*. Volum 1. Edicions Pleniluni. Barcelona

Webgrafia

FUNDACIÓ MARIANAO: <http://www.marianao.net/>

ASOCIACIÓN JUVENIL ABIERTO HASTA EL AMANECER:
<http://www.abiertohastaelamanecer.com/>